

i przystępnie opisane. Rozdział ten daje wskazówki rodzicom, w jaki sposób mogą przyczynić się do bezpiecznego przebywania ich dziecka na terenie szkoły. To właśnie rodzice powinni starać się, aby każdy wypadek ich dziecka w szkole był odnotowany, powinni zwracać uwagę dyrekcji szkoły czy wychowawcy klasy na wszelkie przejawy przemocy rówieśniczej czy agresji. Sami powinni pilnować, by szkoła ubezpieczyła dziecko od nieszczęśliwych wypadków, a jeśli zaistnieje potrzeba – ubezpieczyć je dodatkowo i indywidualnie. Rola rodziców w zapobieganiu sytuacjom niebezpiecznym w szkole jest bardzo ważna i nie może się ograniczać jedynie do niezadowolenia wyrażonego wobec dziecka w domu. To właśnie rodzice, wiedząc, między innymi od swoich dzieci, o wielu sytuacjach niebezpiecznych, powinni być pierwszymi, którzy interweniują czy to u dyrekcji szkoły, czy też w instytucjach do tego powołanych. Przykładowo, jeśli wiedzą o problemie narkotyków w szkole, powinni o tym poinformować również odpowiednie służby.

Ostatni rozdział zawiera pięć podrozdziałów, w których autorzy poruszają zagadnienia związane z organizacjami użytkowników szkoły. Podkreśla się w tym rozdziale szczególną rolę rodziców w tworzeniu takiego środowiska szkoły, które będzie przyjazne dla ich dzieci. Bardzo łatwo jest krytykować szkołę, nauczycieli, środowisko wychowawców, trudniej natomiast wziąć część odpowiedzialności za wychowanie swojego dziecka. Szansę, by pełniej uczestniczyć w wychowaniu swojego dziecka, dają rodzicom takie wewnętrzne instytucje szkoły, jak: rada rodziców, rada szkoły, rada oświatowa. Rada oświatowa, która w założeniach ma być instytucją wspomagającą wychowanie, jest jeszcze mało rozpowszechniona i bardzo rzadko powoływana do istnienia. A jest to miejsce, gdzie rodzice mogą mieć niebagatelny wpływ na funkcjonowanie szkoły. Ważnym miejscem życia szkoły jest samorząd uczniowski oraz różnego rodzaju stowarzyszenia. To rodzice mogą aktywizować samorząd szkolny czy też różnego rodzaju stowarzyszenia, w których ich dzieci mogłyby nie tylko rozwijać się intelektualnie, ale również społecznie.

Książka jest napisana w sposób przystępny oraz żywy. Mimo cytowania wielu dokumentów prawnych czyta się ją z przyjemnością, bowiem wiele kwestii zapisanych jest w formie krótkich punktów. Ciekawym zabiegiem redaktorskim jest wykorzystanie w pozycji dużej ilości przykładów, które obrazują podjęte w niej problemy. Czasami wydają się zbyt długie – dobrze jednak, że się tu znalazły. Omawiana pozycja jest interesującym poradnikiem, który z całą pewnością powinien znaleźć się na biurku nauczyciela i wychowawcy. Poradnik ten powinien również stać się źródłem wiedzy dla rodziców, którzy pełniej, lepiej i bardziej świadomie pragną uczestniczyć w procesie wychowawczym i rozwojowym swoich dzieci. Książka – poradnik może stać się dobrym źródłem wyjściowym dla rodziców, nauczycieli i wychowawców pragnących wychowywać dobrego człowieka. Polecam tę pozycję również duszpasterzom, czy księżom prowadzącym różne szkoły, by – poprzez aktywizację środowiska rodziców – wspólnie wypracowywali dobre modele bardziej twórczego wychowania młodego pokolenia. Pokolenia zdolnego do refleksji, otwartego na nowe prądy myślowe, ale jednocześnie zakotwiczonego głęboko w kulturze narodu i systemie wartości.

Ks. Dariusz Buksik SDB

Wychowanie w służbie praw człowieka, red. J. Gocko, R. Sadowski, Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego, Warszawa 2008, [Biblioteka Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego, t. 1], ss. 224.

Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego (TNFS) rozpoczęło swą działalność naukową od „mocnego uderzenia”. Powołane do życia w czerwcu 2007 roku, wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego w październiku jeszcze tego samego roku, „weszło na scenę” naukowego życia w Polsce zorganizowaniem międzynarodowej konferencji przy współpracy Wydziału Pedagogicznego UKSW, która odbyła się w Warszawie na UKSW 23 października 2008 roku. Jednocześnie podjęto inicjatywę zapoczątkowania serii wydawniczej „Biblioteki Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego”. Serię tę otwiera recenzowana książka pt. *Wychowanie w służbie praw człowieka*, na treść

której składają się w głównej mierze referaty wygłoszone na wspomnianej wyżej konferencji oraz kilka jeszcze innych artykułów tematycznie z nią związanych. Tematyką wiodącą – zarówno konferencji, jak i książki – są prawa człowieka powiązane z problemami wychowania, zwłaszcza z systemem wychowawczym św. Jana Bosko. Wypełnia ona pierwszą część książki i stanowi jej główny korpus. Druga część, wyraźnie oddzielona w spisie treści, poświęcona została czasopismu naukowemu salezjanów w Polsce „Seminare”, z którym wiąże się powstanie TNFS.

Czytelnika, który weźmie do ręki prezentowany tom, uderzy przede wszystkim jego wysoki poziom naukowy, który przejawia się w dwóch różnych wymiarach z sobą ściśle powiązanych: merytorycznym i autorskim. Gdy chodzi o ten ostatni, to organizatorom konferencji i redaktorom tomu udało się zaangażować bardzo kompetentnych autorów, tak krajowych, jak i zagranicznych. Same nazwiska mówią za siebie, i zapewne motywować będą do sięgnięcia po ten tom i do jego lektury. Z zamieszczonych po każdym rozdziale notek biograficznych można wywnioskować, że są oni w swojej dziedzinie wybitnymi fachowcami, posiadają bardzo bogaty dorobek naukowy i cieszą się w swoim środowisku wysokim autorytetem naukowym. Pośród autorów figurują takie nazwiska, jak prof. A. Baumgartner z Monachium i ks. prof. F. Casella z Rzymu, oraz prof. M. Seweryński, były rektor Uniwersytetu Łódzkiego i minister szkolnictwa wyższego, prof. B. Śliwerski, czołowa postać polskiej pedagogiki, i ks. prof. H. Skorowski, obecny prorektor UKSW, nie ujmując oczywiście nic z reputacji naukowej pozostałym autorom.

Drugi naukowy wymiar tej książki dotyczy jej treści. Prezentacja podejmowanych zagadnień w poszczególnych artykułach, ich głęboka i wnikliwa analiza, jasny i uporządkowany tok wykładu, świadczą o ich wysokim poziomie merytorycznym. Trudno sobie zresztą wyobrazić, biorąc pod uwagę nazwiska samych tylko autorów, aby mogło być inaczej. Interesujące jest przede wszystkim powiązanie zagadnienia praw człowieka z tematyką wychowawczą. Niezbyt często zdarza się to w opracowaniach naukowych. I dlatego książka – poza swoim nowatorskim i oryginalnym ujęciem – ma wymiar także interdyscyplinarny.

Dokonując analizy treści publikacji, można w pierwszej części książki wyodrębnić przynajmniej trzy grupy zagadnień, logicznie z sobą powiązanych. Otwiera ją bardzo interesujący artykuł prof. M. Seweryńskiego pt. *Tożsamość chrześcijańska we współczesnej Europie*. Artykuł ten chce się naprawdę czytać. Napisany zrozumiałym językiem, wskazuje w sposób niezwykle klarowny i przekonywujący zarówno na zagrożenia dla tożsamości chrześcijańskiej w Europie, jak i na działania, jakie ze strony chrześcijan winny być podjęte na rzecz jej zachowania. Ze względu na to, że zagadnienie praw człowieka i praw ucznia zostało w książce przedstawione w perspektywie chrześcijańskiej, artykuł ten niejako wprowadza w jej tematykę i zakreśla ramy dla podjętej w następnych artykułach refleksji.

Pierwszą grupę tematyczną stanowią trzy teksty poświęcone problematyce praw człowieka, które zostały zaprezentowane z trzech różnych perspektyw, wzajemnie dopełniających się i dających pełny, integralny obraz tego zagadnienia. Ks. prof. J. Gocko z KUL omówił prawa człowieka z perspektywy katolickiej nauki społecznej, ks. prof. H. Skorowski z UKSW ukazał prawa człowieka w społeczeństwie globalnym w perspektywie rozwoju ludzkiego, a prof. A. Baumgartner z Monachium – przedstawił je w perspektywie wartości społeczno-etycznych. Artykuły te tworzą główne spoiwo książki, łączące wszystkie podjęte w niej zagadnienia w spójną całość. Wypracowane w nich kryteria oceny stanowią podstawowy punkt odniesienia dla naukowej refleksji w pozostałych artykułach. „To właśnie prawa człowieka – jak zauważa ks. prof. H. Skorowski – stoją na straży gwarancji określonych wartości, które są nieodzowne dla każdego systemu wychowania” (s. 9). Szczególnie wartościowe w tych artykułach jest silne wyakcentowanie i jasne ukazanie źródeł praw człowieka z punktu widzenia katolickiej nauki społecznej, tym bardziej cenne, że współcześnie wielu uznaje nienaruszalność i godność osoby ludzkiej jako główne i podstawowe źródło praw człowieka, ale rozumie je na sposób redukcyjny. Z lektury artykułów płynie jasne przesłanie: „obrona i promocja godności osoby ludzkiej i przysługujących jej praw będzie dopiero wtedy prawdziwa, kiedy przyjmie się pełną koncepcję personalistyczną, nie redukując jej do jałowego humani-

zmu” (ks. J. Gocko, s. 34). Chciałbym jeszcze od siebie dodać, że teksty te, choć poruszają problematykę trudną, napisane są komunikatywnym językiem. Pozwalają niezorientowanemu czytelnikowi poznać, gdzie i w czym tkwi istota rzeczy, dając jednocześnie pełny obraz zagadnienia.

Druga grupa tematyczna dotyczy praw ucznia. W książce znajdują się dwa artykuły poświęcone tej tematyce i pokazują ją w dwóch różnych obszarach. Prof. J. Piskurewicz omawia problematykę dotyczącą praw dziecka w historii wychowania, a prof. B. Śliwerski – w polskim systemie oświaty. Ważne w tej części książki jest pokazanie historycznego kontekstu zagadnienia, tzn. jak podstawowe prawa dziecka, tj. prawo do życia, do rodziny i do wychowania, wolności od przemocy fizycznej, wyzysku i okrucieństwa – realizowane były wcześniej, zanim w XX wieku przyznano je dziecku oficjalnie. Prof. J. Piskurewicz pokazał to w swym artykule po mistrzowsku i w sposób niezwykle interesujący. Dopiero na tym tle ukazują się w całej pełni realia polskiego systemu oświaty i polskiej szkoły, zarówno jej strony pozytywne, jak i negatywne, pokazane bardzo plastycznie przez następnego autora.

Trzecią grupę tematyczną stanowią dwa teksty prezentujące – w świetle wcześniej podjętej refleksji dotyczącej praw człowieka i praw ucznia – zagadnienie systemu wychowawczego św. Jana Bosko. Zaproszony z Rzymu, z Papieskiego Uniwersytetu Salezjańskiego, ks. prof. F. Casella pokazuje w swojej publikacji, jak można wychowywać ku poszanowaniu praw człowieka w wierności systemowi edukacyjnemu św. Jana Bosko, a ks. dr D. Stępkowski zwraca w swym artykule uwagę na dotychczas niewystarczająco opisany w literaturze przedmiotu wymiar tego systemu, mianowicie, na tzw. pedagogię „przejścia” św. Jana Bosko.

Ostatnia część książki, wyraźnie wyodrębniona tytułem: *Od Seminare do Towarzystwa Naukowego* – składa się z trzech artykułów. Ks. prof. H. Stawniak przedstawił historię czasopisma „Seminare”, jego genezę i rozwój, a także perspektywy na najbliższą przyszłość. Okazją do przybliżenia tego naukowego pisma salezjanów był – przypadający w roku 2008 – jubileusz związany z wydaniem 25. tomu, który zapoczątkował jakby nowy etap jego dziejów, bowiem odtąd stało się ono oficjalnym organem Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego. Drugi artykuł zamieszczony w tej części książki dotyczy celów i form działalności towarzystw naukowych, autorstwa prof. S. Liszewskiego, prezesa Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. Całość tomu wieńczy mądry i piękny esej ks. dra R. F. Sadowskiego na temat teologicznych i filozoficznych podstaw humanizmu chrześcijańskiego świętego Franciszka Salezego.

Podsumowując przedstawioną wyżej ocenę recenzowanego tomu *Wychowanie w służbie praw człowieka*, chciałbym jeszcze raz krótko i syntetycznie przedstawić jego walory naukowe. Książka reprezentuje wysoki poziom naukowy. Nie ma w tym tomie tekstów merytorycznie słabych czy przeciętnych. Ten wysoki poziom zapewniają jej wybitni i kompetentni uczeni, którzy są jej współautorami. Jej największa wartość naukowa tkwi w tym, że posiada wymiar interdyscyplinarny. Łączy umiejętnie i harmonijnie dwie płaszczyzny refleksji: refleksję nad prawami człowieka z refleksją pedagogiczną. Ponieważ nie często się to zdarza w pracach naukowych, stąd można ją uznać za oryginalną i nowatorską. Wszystkie publikacje napisane są zrozumiałym i komunikatywnym językiem, a także piękną polszczyzną, co z pewnością sprawi, że wezmą ją do ręki nie tylko fachowcy, ale także ludzie nieposiadający specjalistycznego, naukowego przygotowania. Redaktorzy książki zadbali także o graficzną stronę książki, która jest staranna i zachęca do czytania. Ciekawym dopełnieniem są noty biograficzne autorów poszczególnych artykułów wraz ze zdjęciami. Ponieważ książka zapoczątkowuje serię wydawniczą TNFS, trzeba pogratulować udanego startu i życzyć, aby podobnych tomów w dorobku Towarzystwa było jak najwięcej.

Ks. Roman Murawski SDB
Warszawa